

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยปัจจุบัน กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทำให้เกิดปัญหาและความสับสน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยในการเผชิญ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ เพราะการศึกษาช่วยให้ประชาชน มีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์คือสังคม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังที่ สีปพนนท์ เกตุทัต (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2520 : คำนำ) กล่าวว่า "การพัฒนาประเทศไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จะบรรลุความสำเร็จ โดยยอมอาศัยพื้นฐานทางการศึกษาของพลเมืองเป็นสำคัญ" ฉะนั้นการให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องอาศัยกำลังคนที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพ และต้องขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาด้วย

นักการศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้พยายามปรับปรุงร่วมมือกับการศึกษา เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งจะมีผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าต่อไป รัฐบาลก็ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาอย่างมาก จะคงจัดและส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพทุกระดับ ดังข้อความที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 20-22) กล่าวว่า "รัฐบาลส่งเสริมและบำรุงการศึกษาโดยถือว่า การศึกษามีส่วนสำคัญ ในอันคัมภีร์สูงแห่งกิจการรัฐ....."

สำหรับระบบการศึกษาของไทย ได้เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 โดยเฉพาะได้พิจารณาปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาใหม่ ลักษณะเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในวัตถุประสงค์ โครงสร้าง ตลอดจนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปรัชญาของ

วิชาสังคมศึกษา จิตวิทยาการศึกษา และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน กำหนดให้วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาบังคับกำหนดเวลาเรียน 5 คาบ/สัปดาห์ กลุ่มสังคมศึกษาได้รวมวิชาต่าง ๆ ไว้ถึง 7 สาขาด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม สังคมวิทยา ประชากรศึกษา-สิ่งแวดล้อมและเศรษฐศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2522 : คำนำ) นำมาบูรณาการให้เป็นหน่วยการเรียนรู้อันเดียวกัน เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระตรงกับวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา

สำหรับวิชาสังคมศึกษา กล่าวได้ว่าเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นวิชาที่จำเป็นจะต้องจัดให้มีขึ้นในการศึกษาของประเทศ จากแนวความคิดในวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ โคมินท์การศึกษาเช่น เอควิน เฟนตัน (Edwin Fenton 1966 : 19) ได้ให้ความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษานั้นมิได้เน้นอยู่ที่วิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการฝึกฝนถ่ายทอดความเป็นพลเมืองที่แก่นักเรียนและมุ่งที่จะพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความรู้สึกหรือคุณค่าดังนี้

1. ด้านความรู้ เพื่อให้สามารถจดจำความคิด หรือปรากฏการณ์ที่นักเรียนเคยประสบในรูปแบบเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันได้
2. ด้านความสามารถหรือทักษะ เพื่อให้สามารถแสวงหาข้อมูลที่เหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้เดิม หรือสามารถสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ได้ เน้นให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ด้านคุณค่า เพื่อพัฒนาทัศนคติ ความเข้าใจ และค่านิยมซึ่งจะช่วยเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และปรัชญาชีวิตของนักเรียนแต่ละคน

จะเห็นได้ว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาพลเมืองใหม่ คุณสมบัตินี้สังคมต้องการ เพราะเป็นวิชาที่ศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแก้ปัญหา และการปฏิบัติตนในสังคมมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างชีวิตที่ดีและมีความสุข ซึ่งจะต้องเน้นให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของสังคมมากขึ้น

ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษามีมากน้อยเพียงใด จะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษา เพราะวัตถุประสงค์เป็นแนวทางในการพิจารณาเนื้อหาสาระ และ

กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของวิชาสังคมศึกษา ต้องการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีประสิทธิภาพ รู้จักปรับตัวในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รู้จักสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนมีเจตคติและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ในขณะที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการสอนสังคมศึกษาก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา สำหรับในปัจจุบันได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการสอนสังคมศึกษาเน้นในเรื่อง 4 ประการคือ

1. วัตถุประสงค์ด้านมโนคติ (Conceptual Objectives) ซึ่งจะเน้นถึงมโนคติ ใจความและหลักการต่าง ๆ หรือการวัดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนนั่นเอง

2. วัตถุประสงค์ด้านกระบวนการ (Process Objectives) ซึ่งจะเน้นวิธีการและกระบวนการที่ใช้ในการคิด การสืบสวนสอบสวนและการตัดสินใจ ควบคู่ไปกับความเป็นผู้มีใจกว้าง และมีใจเป็นกลาง

3. วัตถุประสงค์ด้านทักษะ (Skill Objectives) ซึ่งจะเน้นทักษะในการอ่าน การฟัง การทำงานเป็นกลุ่มและการใช้สื่อการเรียนการสอน

4. วัตถุประสงค์ด้านความรู้สึก (Affective Objectives) ซึ่งจะเน้นเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และกระบวนการพัฒนาค่านิยม (สุนทรพิทย ฤๅสมบัติ, 2525 : 33)

ในด้านกรการเรียนการสอนสังคมศึกษาปัจจุบัน วิธีการสอนส่วนใหญ่ผู้สอนยังคงยึดการสอนแบบบรรยายมากกว่าการใช้วิธีสอนแบบอื่น ๆ (สุนทรพิทย ฤๅสมบัติ, 2525 : 10) การบรรยายนั้นก็มักจะบรรยายเนื้อหาสาระตามที่ปรากฏในหนังสือเรียน ผู้สอนยังขาดเทคนิคหรือวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น หรือฝึกการแก้ปัญหาในระหว่างการเรียนการสอน ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างแท้จริง จากการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาสังคมศึกษานั้น ก็พบว่านักเรียนไม่ชอบวิธีการสอนแบบบรรยาย และไม่ชอบวิธีการสอนที่ครูอธิบายและแสดงความคิดเห็นต่อผู้เรียน นักเรียนให้ข้อเสนอแนะว่า ครูควรปรับปรุงการสอนให้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ (จารี ส. น้อยแสงศรี, 2518) จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในวิชาสังคมศึกษา ที่เรียกว่าสังคมศึกษาแนวใหม่ (The New Social Studies) โดยล้มเลิกการเน้นในเนื้อหาสาระที่ใช้วิธีการสอนแบบท่องจำ แต่หันมา

เน้นในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการมากขึ้น เพราะนักการศึกษาเชื่อว่า การจักเนื้อหาสาระวิชา และกระบวนการ เรียนการสอนทางวิชาสังคมศึกษา จะต้องมีบูรณาการ (integration) ร่วมกับวิชาอื่น ๆ ที่มีสอนในโรงเรียนเป็นอย่างดี เพราะหลักการนี้มีความสำคัญยิ่งต่อการปฏิรูปฐานการฝึกฝนให้เด็ก ละเยาวชน เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาติ ในอนาคต ระหว่าง ค.ศ. 1960 ไม้มีการปฏิรูปแนวการสอนสังคมศึกษาเสียใหม่ไปสู่ความ มีระเบียบวิชาวากขึ้น โดยเจอโรม เอส บรูเนอร์ (Jerome S. Bruner) ได้เน้น ว่าหัวใจสำคัญของหลักสูตร ควรมีพื้นฐานของโครงสร้างวิชา ซึ่งจะช่วยพัฒนาการเรียน การสอน ช่วยให้เกิดความเข้าใจ การถ่ายโยงให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อเท็จจริงทั้งหลาย โครงสร้างที่บรูเนอร์เสนอ ประกอบด้วย มโนคติหลัก (The Key Concept) หลักการต่าง ๆ (Generalization) และทฤษฎีต่าง ๆ (Theories) ซึ่งจะมีความสำคัญเท่า ๆ กับวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method) ซึ่ง จะใช้ควบคู่กันไป ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าแนวโน้มใหม่ของสังคมศึกษา มีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ

1. มโนคติ และหลักการพื้นฐานของแต่ละวิชาในสังคมศึกษา
2. วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง จะพัฒนาหรือทบทวนมโนคติและหลักการพื้นฐานในข้อ 1

ด้วยเหตุนี้เองการจักการเรียนการสอนสังคมศึกษาให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษาในปัจจุบันคือจะมีแนวโน้มที่จะเน้นการค้นพบหรือ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของ นักเรียน (Discovery หรือ Inquiry Method) ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวง หาความรู้ หรือค้นหาคำตอบต่อปัญหาด้วยวิธีการแสวงหาความรู้แบบสืบสวนสอบสวน ภายใต้การช่วยเหลือแนะนำอย่างมีระบบของครู เน้นกระบวนการตัดสินใจ คำถามที่เกี่ยวกับ คำนิยม และคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจร่วมกัน

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาดังกล่าว จึงทำให้สื่อ การเรียนการสอนทั้งหลาย โดยเฉพาะหนังสือ เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นแหล่ง ของความรู้ เป็นแหล่งวิชาการที่ช่วยให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นสิ่งพิมพ์ที่ให้ รายละเอียด ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องหาข้อมูลต่าง ๆ จากหนังสือ เป็นส่วนใหญ่เพื่อจะได้เป็น เครื่องมือในการตัดสินใจที่ถูกต้อง เพราะหนังสือ เป็นชุมทรัพย์แห่งวิชาการ กังพระราชนิพนธ์

คำริสที่ว่า "หนังสือ เป็นเสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ ความคึกคึกวิทยาการทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้ ได้คิดอ่าน และหากเพียรพยายามบันทึกด้วยลายลักษณ์อักษร หนังสือแพร่ ไปถึงที่ใด ความรู้ ความคึกคึกก็แพร่ไปถึงที่นั้น หนังสือจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ จนประเมินค่ามิได้ ในแง่ที่เป็นบ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์" (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช, 2515 : 58) นอกจากนี้อาจจะกล่าวได้ว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการ เรียนการสอนสังคมศึกษาจึงทำให้หลักสูตรการเรียนการสอนสังคมศึกษามีบทบาท สำคัญ ในกระบวนการเรียนการสอนในลักษณะนี้ เพื่อให้เด็กได้ใช้ เป็นแหล่งความรู้หรือ ข้อมูลอย่างกว้างขวาง ซึ่งหลักสูตรการเรียนการสอนสังคมศึกษาหมายถึง เอกสาร วัสดุ หรือ เครื่องมือซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระหรือ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ เรียนการสอน ทั้งในด้านการวางแผน และดำเนินการตามแผนการสอนของครู และการขยายประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักเรียน เป็นส่วนหนึ่งของสื่อการเรียนการสอน ซึ่งอาจแบ่งส่วนประกอบ เป็น เอกสารประกอบหลักสูตร (Curriculum Materials) และ วัสดุสารอ้างอิง (Reference Materials) (ธาวัญ วิทยาพฤกษ 2526 : 138)

เนื่องจากการจัดการ เรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันมุ่ง เน้นทั้งการพัฒนา โนมติ หลักการ ทักษะและกระบวนการในการแสวงหาความรู้ และการตัดสินใจ เพื่อ เลือก ประพฤติปฏิบัติในวิถีทางที่เหมาะสม วัสดุสารสังคมศึกษาจะเป็นแหล่งและเครื่องมือช่วย ให้ ความรู้ซึ่งครูสังคมศึกษาและนักเรียนจะได้ใช้ เพื่อพัฒนามโนคติ หลักการ ทักษะและกระบวนการ แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการสืบสวนสอบสวน นอกจากนี้วิชาสังคมศึกษามีลักษณะเฉพาะที่ เป็นบูรณาการความรู้ทางสังคมศาสตร์ จากสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ชอบเชควิชาจึง กว้างขวาง และโดยลักษณะตามธรรมชาติของวิชาซึ่ง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากเป็น เรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมซึ่ง เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สื่อการเรียนการสอนที่สำคัญที่พัฒนาได้เร็ว สะดวก ราคาถูก ส่วน ใหญ่จึงอยู่ในรูปของวัสดุสารสิ่งพิมพ์ ถึงแม้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนจะ เปลี่ยนแปลงไปว่าการเรียนการสอนจะไม่พึ่งพาค้นคว้ากับหนังสือ เรียนแต่เพียง เฉพาะ หรือ อย่างเดียวก็ตาม แต่หนังสือเรียนก็ยังคงมีบทบาทในฐานะ แหล่งข้อมูลที่นักเรียนจะได้ใช้ เพื่อ แสวงหาความรู้ ขณะเกี่ยวข้องกับวัสดุสารส่วนอื่น ๆ ก็ยังมีความจำเป็นมากขึ้นเพื่อให้แนวทาง ในการจัดการ เรียนการสอนแก่ครู เป็นแหล่งความรู้ที่นักเรียนจะได้ใช้ เพื่อพัฒนาทักษะการ แสวงหาความรู้เพื่อการตัดสินใจดังกล่าว (ธาวัญ วิทยาพฤกษ 2526 : 139) ใน

จำนวนวัสดุสารอื่น ๆ นี้เอง วัสดุสารที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ หนังสืออ่านประกอบซึ่งความมุ่งหมายของหนังสือประเภทนี้ ก็เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการค้นคว้าด้วยตนเองของนักเรียน จึงสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2521 ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาได้ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลก็ต้องการให้แบบเรียนน้อยเล่ม เน้นกิจกรรมอื่น ๆ ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น ดังนั้นครูจะสอนโดยยึดถือความรู้จากแบบเรียนเป็นมาตรฐาน ย่อมไม่เพียงพอ (จินตนา ไบกาชฎี, 2520 : 21-22) ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรมของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เห็นคุณค่าของหนังสืออ่านประกอบมากขึ้น จึงได้จัดสัมมนา เรื่องหนังสืออ่านประกอบสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 11-16 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจความความต้องการ เรื่องหนังสืออ่านทั่วไปที่มีใช้หนังสือเรียนของเด็กกลุ่มอายุ 11-16 ปี ซึ่งเป็นเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทาทางส่งเสริมให้เด็กในวัยนี้สนใจการอ่านหนังสือ เห็นคุณค่าของหนังสือ ที่ประมุขมีมติเห็น เอกฉันท์ว่าการจัดทำหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่มีใช้หนังสือเรียนนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหนังสือเหล่านี้ให้ผลทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้าด้วยตนเอง และส่งเสริมการศึกษาในชั้นสูงต่อไป (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2520 : ก-1) ส่วนกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ประกาศเรื่องการกำหนดรายชื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านประกอบ ทุกหมวดวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นมา เพื่อให้โรงเรียนต่าง ๆ เลือกใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบและได้จัดตั้ง "โครงการผลิตหนังสืออ่านประกอบและแจกแบบเรียน" ซึ่งมีศูนย์พัฒนาหนังสือ ประกอบด้วย ฝ่ายพัฒนาหนังสือ มีหน้าที่ดำเนินการจัดทำคณบบัธ เรียบเรียง และพัฒนาหนังสือที่มีใช้หนังสือเรียน โครงการนี้ผลิตหนังสือสำหรับเด็กตั้งแต่ระดับประถมต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหนังสือของทุกหมวดวิชา จัดส่งไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ โรงเรียนละ 1 เล่ม โดยไม่คิดมูลค่าเพื่อเป็นตัวอย่างในห้องสมุด ถ้าโรงเรียนใดต้องการมากกว่านี้ ก็สามารถสั่งซื้อได้ที่องค์การค่าครูสภา หรือร้านศึกษารักษาทักษะชัยโค (นารินทร์ อยุธยาชัย 2520 : 6)

เมื่อมีโครงการดังกล่าว จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนควรที่จะจัดหาหนังสืออ่านประกอบให้สอดคล้องความต้องการของเด็ก แนะนำให้เด็กอ่านหนังสือดังกล่าว โดยขอความร่วมมือจาก

บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนของงบประมาณเพื่อการจัดซื้อให้เพียงพอกับความต้องการของเด็ก

เนื่องจากหนังสืออ่านประกอบมีเป็นจำนวนมาก ครูควรจะต้องวิเคราะห์และประเมินคุณภาพของหนังสือเหล่านั้นเสียก่อน แล้วจึงแนะนำหรือเลือกให้นักเรียนใช้จะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนมาก เพราะการอ่านหนังสืออ่านประกอบที่มีคุณภาพก็จะเป็นผู้มีความรู้จริง มีความรู้สึกซึ้ง และกว้างขวาง ซึ่งครูควรจะเน้นให้นักเรียนเข้าใจคุณค่าของการอ่าน รักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพราะสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวจำเป็นจะต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ความสามารถในการอ่านมีใจ เป็นสิ่งที่คิดตัวมาแต่กำเนิด แต่จะต้องมีการฝึกฝนกัน เป็นเวลานาน ครูสังคมศึกษาคควรจะฝึกให้นักเรียนมีทักษะในการอ่านจนเป็นนิสัยด้วย เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าทางวิชาการอย่างรวดเร็ว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหนังสืออ่านประกอบสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสำคัญมาก เพราะถ้าหนังสืออ่านประกอบมีคุณภาพก็จะเป็นผู้มีความรู้เพิ่มเติมขึ้น นอกเหนือไปจากการใช้หนังสือเรียนและการเรียนในห้องเรียน นอกจากนี้หนังสืออ่านประกอบก็จะค่อนข้างเหมาะสมกับเยาวชนด้วยเพราะจะทำให้เขาที่สื่อสาร ปลูกฝังความดีมีคุณธรรมให้เกิดแก่เยาวชนของชาติ และจะทำให้เขาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติด้วย แต่หนังสืออ่านประกอบที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นนั้นจะมีคุณค่าครบถ้วน เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่ ยังไม่มีใครทราบใ้แน่นอน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาว่าไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย /

เพื่อวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบในวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กรมวิชาการกำหนดให้ และโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้กันมากจำนวน 5 เล่ม ซึ่งจะวิเคราะห์ในค่านต่าง ๆ ดังนี้

- คำนผู้เขียน
- คำนช่วงเวลาต้นตงและพิมพ์
- คำนรูปเล่ม
- คำนเนื้อหา
- คำนลีลาการเขียน

วิธีดำเนินการวิจัย /

1. ศึกษาจากหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือ เรียนและหนังสืออ่านประกอบเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

2. สํารวจการใช้หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสำรวจคามโรงเรียนมัธยมศึกษา ประมาณ 60 โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร โดยการใช้สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ส่วนรายชื่อหนังสืออ่านประกอบที่ให้เลือกนั้น เสนอรายชื่อหนังสืออ่านประกอบตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้ ประมาณ 20 เล่ม ได้แก่

1. พระพุทธรูปในเมืองไทย สมบัติ จำปาเงิน เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2520, 48 หน้า

2. สมเด็จพระปิยะมหาราช สมลักษณ์ โคสกุล เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2516, 87 หน้า

3. การปกครองระบอบประชาธิปไตย กระจ่าง มั่นญาติ เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2517, 41 หน้า

4. เที่ยวรอบโลก ตอนเที่ยวยุโรป (ฝรั่งเศส, ออสเตรีย) นวลจันทร์ น้อมเพชร และ ม.ร.ว. พันธุ์มณฑุช นิมนานเพ็ญทร เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2506, 32 หน้า

5. เที่ยวรอบโลก ตอนเที่ยวยุโรป (อิตาลี, เบลเยียม, เนเธอร์แลนด์) พงษ์นารถ สวัสดิ์ชูโต สิริรัฐ สังขพิชัย และแมนมาส ชาลิต เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2509, 45 หน้า

6. เที่ยวรอบโลก ตอนเที่ยวยุโรป (สเปน, ปอตุเกส, เยอรมันนี, สวิส) แมนมาส ชาวลิต และเสนาะจิตร สุวรรณโพธิศรี เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2509, 52 หน้า

7. เที่ยวรอบโลก ตอนเที่ยวสหรัฐอเมริกา แมนมาส ชาวลิต สุนิต ประภาสวดี และประยูรศิริ เปรมะบุตร เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2510, 108 หน้า

8. เที่ยวรอบโลก ตอนเที่ยวแคนาดา สิรินทร์ ชวงโชติ เรียบเรียง องค์การคําคูสุสภา 2506, 32 หน้า

9. เพ็ญรอมโลก คอนเทียวมกชโก ชูสิริ จามรมาน และศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ เรียบเรียง องค์การคำคุณุสภา 2511, 179 หน้า
  10. เพ็ญรอมโลก คอนเทียวโคธัมเบีย กรมวิชาการ องค์การคำคุณุสภา 2511, 256 หน้า
  11. เพ็ญรอมโลก คอนเทียวราชิด ของหม่อมงามจิตร บุรณัทร และศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ องค์การคำคุณุสภา 2512, 324 หน้า
  12. นโปเลียน ของ มังกร พรหมโยธี สำนักพิมพ์คลังวิทยา 2496
  13. ทรพิทยากรป่าไม้ ตอนที่ 2 สมพันธ์ ปาณะถึก เรียบเรียง องค์การคำคุณุสภา 2519, 197 หน้า
  14. คนโทหังแก่นดิน สัญญา นลประสิทธิ์ เรียบเรียง สำนักพิมพ์มิตรไทย 2516, 658 หน้า
  15. ทุมชานา นิมิตร ภูมิदार เรียบเรียง พิมพ์ครั้งที่ 8 องค์การคำคุณุสภา 2525, 100 หน้า
  16. เรื่องของชาน้ำสาวทะเลในเมืองไทย ประเทือง เครือหงส์ เรียบเรียง สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2519, 175 หน้า
  17. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เบ็นใจ เลาหวิช ภูวนาค สีวกล อนงค์พร สมานชาติ เรียบเรียงสำนักพิมพ์ยูไนเคดโปรดักชั่น 2524, 123 หน้า
  18. การเข้าสังคม ศรียนต์ ศรีสมุทร เรียบเรียง มงคลการพิมพ์ 2516, 152 หน้า
  19. พระพุทธเจ้าศรีสุระไร พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 โรงพิมพ์คุณุสภา, 2507
  20. ประชากรศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์คุณุสภา, 2515
3. เลือกหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา ที่ครูในโรงเรียนต่าง ๆ ใ้ใช้กันมากที่สุดตามลำดับ จำนวน 5 เล่ม จาก 20 เล่ม โดยใ้โครงการแจกแจงความถี่
  4. สร้างรายละเอียดในการวิเคราะห์ของค่านต่าง ๆ 5 ค่านคือ

1. คำนึงเขียน ใ้แก่

- เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา และมีคุณวุฒิมาเชื่อถือ
- เป็นผู้มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่แต่งเป็นอย่างดี
- เกี่ยวข้องกับวงการศึกษา และมีประสบการณ์ในการแต่งหนังสือ

2. ช่วงเวลาที่แต่ง และปีที่พิมพ์ ใ้แก่

- หนังสือใหม่ พิมพ์หรือแต่งไม่เกินกว่า 10 ปี
- หนังสือเก่า ที่แต่งหรือพิมพ์มานานแล้ว แต่ไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงเนื้อหา

3. คำนึงรูปเล่ม ใ้แก่

- คุณลักษณะของเล่ม
- คุณภาพของกระดาษ
- คุณภาพปก
- คุณภาพของภาพประกอบ หรือเครื่องช่วยประกอบอื่น ๆ เช่น แผนภูมิ

แบบ น, ภาคผนวก, เชิงอรรถ บรรณานุกรม เป็นต้น

- คุณภาพการพิมพ์
- คุณภาพตัวอักษร
- คุณภาพการเข้าเล่ม

4. คำนึงเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ตามความหมายของหนังสืออ่านประกอบ และตามจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คำนึงเนื้อหาตามความหมายของหนังสืออ่านประกอบ ใ้แก่

- เนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร ขยายความในหลักสูตร
- ช่วยเพิ่มเสริมความรู้ในแบบเรียน
- ส่งเสริมการ เรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- เนื้อหาเหมาะสมกับเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- เนื้อหาได้รับความถูกต้อง และเชื่อถือได้
- เนื้อหาให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
- เนื้อหาให้ความสนุกสนานต่อผู้อ่าน

- เนื้อหาให้รู้จัก และคติสอนใจ
- เนื้อหาส่งเสริม ปลุกฝังค่านิยมที่ค้ำจุน
- เนื้อหาให้ความรู้ และข้อมูลที่ไร้โต้แย้งจับ
- เนื้อหาเหมาะสมกับสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน

ด้านเนื้อหาตามจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา ได้แก่

- เนื้อหาปลุกฝังความเป็นพลเมืองดี
- เนื้อหาส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- เนื้อหาปลุกฝังความรัก ความสามัคคี และความเสียสละของคนในชาติ
- เนื้อหาแสดงถึงแบบแผน ประเพณี และวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของคนไทย
- เนื้อหาเสนอเกี่ยวกับผลงานอันดีเด่นของคนไทย
- เนื้อหาส่งเสริมความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม การดำรงชีวิต การปกครอง

ของประเทศเนอภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

- เนื้อหาเสนอความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมไทย
- เนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเพื่อนบ้านทั้ง

อดีตและปัจจุบัน

- เนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น
- เนื้อหาให้ความรู้ด้านลักษณะธรรมชาติ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ

และอิทธิพลของธรรมชาติที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และลักษณะภูมิศาสตร์ของไทย

5. ด้านสื่อการเรียน ได้แก่

- ภาษาที่ใช้
- การจัดเรื่อง, การเรียบเรียง
- วิธีการเขียน

ในการวิเคราะห์แต่ละด้าน เป็นการวิเคราะห์โดยผู้วิจัย ใช้การวิเคราะห์แบบ

เชิงพรรณนา

5. ตรวจสอบความตรงของการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 1 เล่ม แล้วนำไปให้บุตรหญิงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา แล้วแก้ไขปรับปรุงการวิเคราะห์

6. วิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 เล่ม ที่สำรวจแล้ว โดยผู้วิจัยเป็นผู้วิเคราะห์เองในเชิงพรรณนา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 เล่ม ที่ครูใช้มากที่สุดตามลำดับ โดยจะวิเคราะห์ในค่านต่าง ๆ จำนวน 5 ค่าน ดังกล่าว มาแล้ว

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในการพิจารณาเลือกใช้หนังสืออ่านประกอบ
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนหนังสืออ่านประกอบในวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น
3. เป็นประโยชน์ต่อกระทรวงศึกษาธิการ ในการพิจารณาการกำหนดหนังสืออ่านประกอบ การเลือกใช้หนังสืออ่านประกอบ และการปรับปรุงต่อไป
4. เป็นประโยชน์ในการทำการวิจัยต่อไป

คำจำกัดความ

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา หมายถึง การตรวจสอบแยกส่วนประกอบของหนังสืออ่านประกอบ โดยพิจารณาในค่านผู้เขียน ช่วงเวลาที่แต่งและพิมพ์ ในค่านเนื้อหา ในค่านลีลาการเขียน และในค่านรูปเล่ม โดยการอธิบาย

หนังสืออ่านประกอบ หมายถึง หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหรือขยายความเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร ไม่ว่าจะสามารถใช้อ่านประกอบได้ทั้งหมด หรือเพียงบางตอนก็ตาม

วิชาสังคมศึกษา หมายถึง รายวิชาที่บรรจุไว้เป็นวิชาบังคับในหมวดสังคมศึกษา
ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 - ม. 3) พ.ศ. 2521 และวิชาเลือกในหมวด
วิชานี้

จุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. เพื่อให้มีความรักชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม
มีความซาบซึ้งในผลงานอันดีเด่นของคนไทย รู้จักขำรงไว้ซึ่งเอกราช และรู้จักแบบอย่าง
วัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ที่งดงามของชาติ
3. เพื่อส่งเสริมให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจ และมีคุณสมบัติ
ต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมไทย
4. เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในการพัฒนา สร้างสรรค์
และแก้ปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยอาศัยคุณธรรมและวิธีการทาง
วิทยาศาสตร์ เป็นปัจจัยที่สำคัญ
5. เพื่อเสริมสร้างบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์อันดี
ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศ และในประชาคมของโลก
6. เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน ตลอดจนเห็นคุณค่า
มีความรับผิดชอบต่อรวมทั้งให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม โดยคำนึง
ถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ